

„VIRÁGOS KERT A HORGOSI NAGYTEMPLOM...”

“THE HORGOS GRAND CHURCH IS A FLOWER GARDEN...”
„HORGOSKA VELIKA CRKVA JE CVETNI VRT...”

SŐREGI ANNA

doktorandusz

ELTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola
Magyar és Összehasonlító Folklorisztika, Budapest

soregianna93@gmail.com

NÉMETH István – JUHÁSZ Gyula 2024. *Virágos kert a horgosi nagytemplom. Horgosi népdalok.* Vajdasági Magyar Művelődési Intézet – Hagyományok Háza, Zenta–Budapest

A *Virágos kert a horgosi nagytemplom – Horgosi népdalok* című kiadvány Horgos és a hozzá tartozó Királyhalom (Bački Vinogradi) magyar közösségeinek népdalanyagát mutatja be. A szerzők, Németh István és Juhász Gyula, munkájukban a tudományos alaposságot, a forráskritikát és a közösségi hagyománytisztelést példás egyensúlyban érvényesítették. A kottagrafikai munkát Juhász Gyula és Vas Endre készítette, a kiadvány 500 példányban jelent meg. A kötet nem csupán egy dalgyűjtemény: átfogó képet nyújt a helyi népzene kutatásának több mint másfél évszázados múltjáról is.

A kutatások gyökerei a 19. század közepéig nyúlnak vissza. Már 1853-ban Csaplár Benedek lejegyezte a horgosi betlehemes játékokat, amelyeket később, 1872-ben, Arany László és Gyulai Pál közöltek az *Elegyes gyűjtések Magyarországon és Erdély különböző részeiből* című népköltészeti kiadványukban (ARANY–GYULAI 1872). A 20. század első jelentős mozzanata Bartók Béla 1906-os gyűjtése volt: tíz napon át vendégeskedett Balázs Bélával a Baranyai család kamaráserdei villájában, ahol meghatározó hangfelvételeket készítettek. A teljes anyagot 2006-ban Nagygyörgy Zoltán publikálta *Bartók Horgoson* címmel (NAGYGYÖRGY 2006).

Kiss Lajos (1900–1982) 1942 és 1972 között nyolc alkalommal végzett gyűjtést Horgoson és Királyhalmán kezdetben hallás után, majd magnetofonnal, és már 1943-ban meg is jelentette első válogatását *Délvidéki daloskönyv – 108 magyar népdal* címmel (KISS 1943), amelybe 12 horgosi népdal is belekerült. Munkáját szoros együttműködésben végezte dr. Hegedűs Lászlóval, akinek neve alatt 1942-ben jelent meg a *Horgosi lakodalom* című gyűjtés a *Kalangya* című folyóiratban (HEGEDŰS 1942).

A későbbi évtizedekben olyan elismert kutatók járultak hozzá az anyag bővítéséhez, mint Király Ernő (1919–2007), Penavin Olga (1916–2001), Paksa Katalin (1944–2021), továbbá a hetvenes évektől Burány Béla (1931–2008), Bodor Géza (1947–1999), Bodor Anikó (1941–2010), majd az 1980-as évektől Papp György (1941–2009). Az ő munkájuk révén az ismert horgosi és királyhalmi népdalváltozatok száma az elmúlt fél évszázadban megduplázódott. A jelen kötet 732 dallamváltozatot és mintegy 1400 versszakot tartalmaz több mint száz adatközlőtől – köztük olyan kiemelkedő előadóktól, mint Gyarmat György, aki versszakonként variálja a dallamokat.

A monográfia szerzői forrásul a HUN-REN BTK Zenetudományi Intézet és a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet archívumaiból származó hangfelvételeket használták. A dalok közlésénél a szerkesztők megtartották Kiss Lajos gyűjtéseinek közlési elveit. A dallamok a Magyar Népzene Tára dallamtípusai szerint kerültek csoportosításra, és az egyes típusokhoz tartozó változatok, variánsok egymás után következnek. A jól olvasható kottaképeket jegyzetek egészítik ki, amelyek tartalmazzák a forrást, az énekes nevét és születési évét, a gyűjtő személyét, a gyűjtés időpontját, valamint egyéb megfigyeléseket, mint például a dalok közösségi funkcióját, előadásmódját, elterjedését.

Horgos népzenejének egyik jelentős elemét képezik a letűnt pásztorvilág régi dalai, amelyek a népzene ősrétegének ötfokú és kvintváltó dallamtípusaihoz tartoznak. A rideg állattartásban élő pásztorok nehéz életét elválaszthatatlanul összeköti a betyárok világa. A pásztor és a betyár fogalma a dalokban gyakran egybeolvad, sőt helyet cserélhetnek, de számos dalban kifejezetten a betyárok alakja dominál. Az új dallamstílusok változatos típusai és variánsai gazdagon jelennek meg a kötetben, amelyek főként a szerelem témáját dolgozzák fel. Ezenkívül Horgos népzenejében találhatóak olyan dallammal egybekötött népszokások is, mint a pünkösdlők, betlehemesek, háromkirályjárás, lakodalmások és virrasztók.

A kötetben a dalok tematikus és stílus szerinti elrendezése az alábbi rendet követi: elsőként az alkalomhoz nem kötött, strofikus népdalok szerepelnek, melyek három fő stílusréteg szerint kerülnek bemutatásra:

- a honfoglalás előtti, keleti gyökerű, régi stílusú népdalok (Bartók: „A” osztály),
- a Kárpát-medencében keletkezett vagy átvett, vegyes stílusú népdalok (Bartók: „C” osztály),
- a 19. század második felében kialakult új stílusú népdalok (Bartók: „B” osztály).

Ezt követik az ütempáros gyermekjátékok dalai (337–357), majd az alkalomhoz kötött énekek (358–387), amelyek közé tartoznak a jeles napok dalai, egyházi népelemek, archaikus imák, rigmusok, karácsonyi misztériumjátékok és lakodalmos kiáltások.

A kötet végén, a függelékben található a Horgosi Gyöngyösbokréta repertoárjából származó énekek gyűjteménye, amelyeket a csoport vezetői tanítottak be. Ezeket a dalokat mára „ősi horgosinak” tekintik, ugyanis szervesen beépültek a helyi közösségi emlékezetbe. A repertoár nemcsak helyi, hanem más régiókból – például a regös-cserkész mozgalomból – átvett dalokat is tartalmaz, amelyek a közösségi használat révén helyi hagyománnyá alakultak.

A szerkesztők kritikai megjegyzésekkel is ellátták a gyűjtött anyagot: külön jelezték azokat a dallamváltozatokat, amelyek szerkezeti szempontból – például túlzott hármashangzat-felbontások vagy a motívumok szekvenciás ismétlése miatt – nem javasoltak népzenei műsorokhoz vagy feldolgozásokhoz. Emellett egy részletes mutatórendszert is kialakítottak, amely

lehetővé teszi a keresést több szempont szerint: előadók, gyűjtési helyszínek (Horgos és Királyhalom), kadencia, szótagszám, kezdő sorok, illetve hangzó példák szerint.

A gyűjtésekhez kapcsolódóan több mint 400 dallam hallgatható meg a kiadvány online mellékletében (NÉMETH–JUHÁSZ 2024). A horgosi népdalok hagyományos előadásmódját a mellékelt több mint tízórányi hangfelvétel segítségével az érdeklődők még részletesebben megismerhetik.

Ez a kötet nem csupán forrásmunka, hanem a horgosi hagyományörzés emlékezte is egyben. A helyiek ma is aktívan ápolják zenei örökségüket, rendszeres résztvevői és házigazdái a Gyöngyösbokréta és a Durindó fesztiváloknak. 2018-ban Horgos elnyerte a *Tiszta forrás település* büszke címet, amelyet a HUN-REN BTK Zenetudományi Intézet, a Néprajzi Múzeum és a Hagyományok Háza közösen ítélnek oda a kiemelkedő hagyományörző közösségeknek.

Ez a kötet példaértékű forráskiadvány: tudományosan megalapozott, de közérthető módon bemutatott népzenei dokumentáció, amely nemcsak a kutatók, pedagógusok és zenészek, hanem minden hagyományörző számára nélkülözhetetlen. Méltó folytatása Kiss Lajos és Bodor Anikó példás munkásságának.

Poco rubato

2. Vi - rá - gos kert a hor - go - si nagy - temp - lom

Leg - szebb ró - zsa te vagy ben - ne, an - gya - lom.

Úgy el - néz - lek te gyö - nyö - rű vi - rág - szál

Azt se tu - dom, hogy a pap mit pré - di - kál.

A kötet címadó dalának kottája

IRODALOMJEGYZÉK

- ARANY László – GYULAI Pál 1872. *Elegyes gyűjtések Magyarország és Erdély különböző részeiből*. 1. köt. Magyar Népköltési Gyűjtemény. Athenaeum, Pest
- HEGEDŰS László 1942. Horgosi lakodalom. In: *Kalangya*, X. évf. 1–2., 1942. január–február, 31–41. <https://www.vamadia.rs/pdf.js/112313>. (2025. 07. 12.)
- KISS Lajos 1943. *Délvidéki daloskönyv. 108 népdal*. Az Énekesrend „százás” sorozata. Magyar Kórus, Budapest
- NAGYGYÖRGY Zoltán 2006. Bartók Horgoson. In: *Szegedi Műhely*, 2., 1–58. <http://ekonyvtar.sk-szeged.hu/?docId=78985>. (2025. 07. 12.)
- NÉMETH István – JUHÁSZ Gyula 2024. *Virágos kert a horgosi nagytemplom. Horgosi népdalok*. Vajdasági Magyar Művelődési Intézet – Hagyományok Háza, Zenta–Budapest. A kiadvány online változatának hangzó anyaga itt hallható: <https://www.vamadia.rs/irodalom/viragos-kert-horgosi-nagytemplom>. (2025. 07. 12.)

Beérkezés időpontja: 2025. augusztus 31.
Elfogadás időpontja: 2025. szeptember 10.